Utenriksdepartementet

Veileder

Utenrikstjenestens arbeid med kvinner, fred og sikkerhet

Utenrikstjenestens arbeid med kvinner, fred og sikkerhet

Forord

Det er 15 år siden FNs sikkerhetsråd vedtok resolusjon 1325 om kvinner fred og sikkerhet (SR 1325). Resolusjonen løftet for første gang fram betydningen av at kvinner involveres på lik linje med menn i arbeidet for fred og sikkerhet. Vi trodde den gang at det ville føre til mer bærekraftig fred. I dag vet vi at vi hadde rett. Verden er ikke blitt fredeligere eller enklere siden 2000. Men ny forskning dokumenterer at kvinners deltakelse utgjør en forskjell.

Da jubileet for SR 1325 skulle markeres i en åpen debatt i Sikkerhetsrådet i oktober i år, holdt 112 land innlegg. Debatten varte i to dager. Aldri før har så mange land tatt ordet i en sikkerhetsrådsdebatt. 75 land stilte seg bak den nye resolusjonen om kvinner, fred og sikkerhet. Aldri før har så mange land satt sitt stempel på en sikkerhetsresolusjon. Ett jubileum og to rekorder. Det sier noe om hvilken oppmerksomhet agendaen for kvinner, fred og sikkerhet etter hvert har fått. Slik har det ikke alltid vært. Jeg er stolt og glad over at Norge har spilt en sentral rolle i å drive arbeidet fremover.

Og vi skal fortsatt være ledende. I februar i år lanserte vi en ny handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet. Nå presenterer vi en ny veileder for arbeidet. Utenrikstjenesten skal rustes til innsats. Alle som på ulike måter jobber med fred- og sikkerhetsspørsmål, skal arbeide for at både kvinners og menns behov, prioriteringer og rettigheter ivaretas. Seksualisert vold skal forebygges og bekjempes, og straffrihet motarbeides.

Norge skal drive multilaterale prosesser for kvinner, fred og sikkerhet fremover. Det siste året har vi tatt til orde for at kvinners deltakelse må vektlegges i kampen mot voldelig ekstremisme, både fordi kvinner har en viktig rolle å spille i forebygging og bekjempelse, og fordi kvinner og kvinners rettigheter utsettes for særskilt målrettede og strategiske angrep fra ekstremister. Jeg er glad for at Sikkerhetsrådets nye resolusjon om kvinner, fred og sikkerhet reflekterer disse perspektivene.

Tre høynivåstudier om FNs freds- og sikkerhetsarbeid peker på behov for å satse mer på forebygging og mer på kvinners deltakelse. Dette er utfordringer vi skal ta, og en del av svaret må ligge i innsatsen for kvinner, fred og sikkerhet.

Vi er kommet et godt stykke på vei siden 2000, men oppgavene foran oss er mange og komplekse. Jeg håper veilederen blir et nyttig verktøy i arbeidshverdagen. Bruk den!

Børge Brende
Utenriksminister, desember 2015

Innhold

Innledning 7

Hva 8

Hvorfor 10

Hvordan 12

Sjekkliste 22

Sikkerhetsrådsresolusjonene 26

Ressursbase 28

Indikatorsett 34

Innledning

Hovedmålene for regjeringens handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet 2015-2018 er å sikre kvinners deltakelse i fredsprosesser og at kvinner og menns rettigheter, behov og prioriteringer er ivaretatt i alt arbeid for fred og sikkerhet. Det gjelder i

- fredsprosesser og fredsforhandlinger
- internasjonale operasjoner
- fredsbygging
- innsats i humanitære kriser.

Arbeidet med å forebygge og bekjempe seksualisert vold i konflikt skal integreres og effektivt knyttes opp mot alle disse innsatsområdene.

Ansvaret for å følge opp arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet i internasjonale operasjoner ligger i hovedsak hos Forsvarsdepartementet og Justisdepartementet, og dekkes ikke av denne veilederen.

Handlingsplanen redegjør for norsk politikk for oppfølging av resolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet. Veilederen er et hjelpemiddel for utenriksstasjonene og Utenriksdepartementet: et verktøy som skal bidra til å oversette politikken til praksis. Veilederen utfyller handlingsplanen og må leses sammen med denne.

For å kunne dokumentere resultater av arbeidet er det utarbeidet et sett med indikatorer. Disse indikatorene dekker alle de implementerende departementenes virksomhet, og følger til sist i denne veilederen.

HVA

Samlebetegnelsen «kvinner, fred og sikkerhet» (KFS) refererer til åtte resolusjoner vedtatt av FNs sikkerhetsråd (SR 1325, 1820, 1888, 1889, 1960, 2106, 2122 og 2242).

Resolusjonene har følgende overordnede mål: Kvinners likestilte deltakelse og innflytelse i arbeidet med forebygging, håndtering og løsing av konflikter, og å styrke beskyttelsen av kvinner, jenter, menn og gutter, spesielt mot seksualisert vold.

Sikkerhetsrådsresolusjon 1325 ble vedtatt i 2000. Resolusjonen var banebrytende. Det var første gang FNs øverste organ for fred og sikkerhet vedtok en resolusjon som anerkjente at kvinner og menn rammes ulikt av krig og konflikt, at kvinner må beskyttes mot vold i konflikt og at kvinners deltakelse og rettigheter er avgjørende for internasjonal fred og sikkerhet.

Det normative rammeverket har vokst siden 2000. **Sju nye resolusjoner** er kommet til: fire som omhandler seksualisert vold i konflikt, flere som tematiserer behov for finansering og teknisk assistanse og den siste resolusjonen, som blant annet understreker viktigheten av å knytte arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet til bekjempelse av voldelig ekstremisme. Se oversikt over sikkerhetsrådsresolusjonene og deres hovedbudskap.

Et samlet og enstemmig sikkerhetsråd anerkjente gjennom resolusjon 1325 at kvinners deltakelse, rettigheter og behov har vesentlig betydning for internasjonal fred og sikkerhet. En sikkerhetsrådsresolusjon er juridisk bindende for alle FNs medlemsland. Medlemslandene og FNs egne organer er følgelig **forpliktet** til å

- øke kvinners deltakelse og innflytelse i prosesser knyttet til fred og sikkerhet
- beskytte kvinner og jenter og deres rettigheter i konflikt
- integrere et kjønnsperspektiv i internasjonale operasjoner
- integrere et kjønnsperspektiv i FNs arbeid relatert til konflikt, fred og sikkerhet

De fleste av verdens stater, også Norge, har ratifisert **FNs konvensjon mot diskriminering av kvinner (CEDAW)**. FNs komité for kvinnediskrimineringskonvensjonen har utarbeidet sin generelle anbefaling nr. 30 med konkrete tiltak for hvordan stater kan sikre kvinners rettigheter før, under og etter konflikt.

KVINNEDISKRIMINERINGSKONVENSJONS GENERELLE ANBEFALING NR.30

Anbefalingen slår fast at kvinnediskrimineringskonvensjonen gjelder overalt og uansett, også i konfliktområder, og for alle, både borgere og ikke-borgere, innenfor et territorium. Den slår fast at både stater og ikke-statlige aktører har forpliktelser til å opprettholde internasjonale menneskerettighetsforpliktelser for kvinner i konflikt. Den underbygger sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet og trekker linjer mellom resolusjonene og konvensjonen.

Anbefalingen bidrar også til at kvinner, fred og sikkerhet inkluderes i rapporteringsmekanismen som er bygget inn i kvinnediskriminerings-konvensjonen. Dette er det viktig å ha i mente når ambassadene er i dialog med myndigheter i prosessen rundt rapporteringen til CEDAW komiteen.

HVORFOR

Kvinners deltakelse i fredsprosesser er et mål i seg selv og et viktig virkemiddel for bærekraftig fred, økonomisk vekst og velferd.

- *Kvinner har rett til å delta i prosesser som angår deres framtid.*
- *Kvinners deltakelse i prosesser knyttet til fred og sikkerhet er en forutsetning for bærekraftig fred.*
- *Inkludering av kvinner i fredsprosesser øker muligheten for å komme fram til en fredsavtale. Freden varer også lenger.*
- *Kvinner, menn, jenter og gutter har ulike behov som må møtes på ulike måter.*
- *Integrering av et kjønnsperspektiv er avgjørende for å få en bedre analyse av utfordringene vi står overfor og mulige løsninger.*

Kvinners deltakelse øker sannsynligheten for at freden varer i to år med 20 %. Sannsynligheten for at freden varer i 15 år økes med 35 %.[1]

1 Nilsson, 2012, Paffenholz, 2014

FNS GLOBALE STUDIE OM RESOLUSJON 1325

I anledning 15-årsjubileet for SR 1325 har FN foretatt en gjennomgang av erfaringer med og oppfølging av resolusjon 1325 siden 2000. Rapporten tar for seg både suksesser og utfordringer, og kommer med konkrete anbefalinger for veien videre. Studien er omfattende, men det kan være nyttig å se nærmere på hovedfunn og anbefalinger. UN Womens sammendrag av studien finnes i ressursbasen på side 28. FNs generalsekretærs rapport om samme temaer er også en nyttig ressurs.

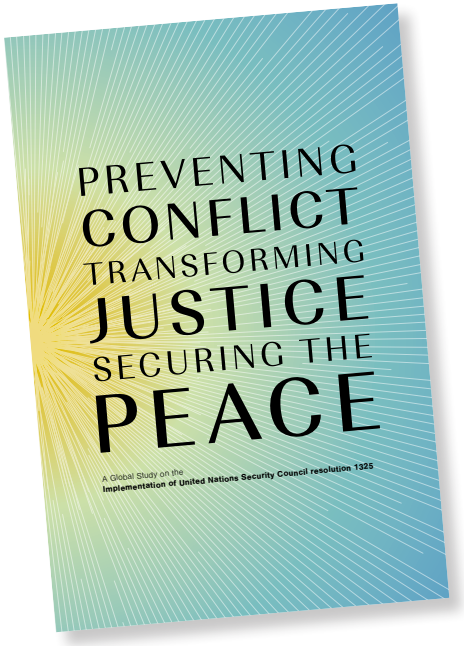

HVORDAN

NORGE ARBEIDER MED KVINNER, FRED OG SIKKERHET PÅ ULIKE MÅTER:

- Vi jobber **normativt** i multilaterale fora: gjennom resolusjonsforhandlinger og debatter, politiske samtaler og konkrete tiltak. FN er en hovedaktør, men også NATO spiller en sentral rolle. De regionale organisasjonene, for eksempel Den afrikanske union, blir stadig viktigere. På normativt nivå vektlegger vi landenes ansvar, rettighetsperspektivet og kvinners deltakelse.

- Vi fører en aktiv **politisk dialog** med ulike lands myndigheter. Norge skal bidra til ansvarliggjøring med utgangspunkt i landenes egne forpliktelser, også når det innebærer å ta opp sensitive spørsmål. Kunnskap om nasjonale og lokale forhold er viktig: Hvilke forpliktelser har landet påtatt seg? Hvilke behov og prioriteringer målbærer de ulike kvinnegruppene?

- Vi gir **finansiell støtte**. Utenriksdepartementet forvalter tilskuddsmidler til arbeidet med fred, sikkerhet og humanitært arbeid over ulike budsjettposter, med en viss grad av øremerking til kvinner, fred og sikkerhet. Det er krav om integrering av kjønnsperspektiv i all innsats i sårbare stater og postkonfliktland. Vi har en målrettede innsats blant annet for kvinners sysselsetting og kjønnsperspektiv i sikkerhetssektorreform. Norge er en viktig giver til multilaterale organisasjoner, og vi skal bruke vår posisjon til å fremme arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet og til å holde FN-organisasjoner ansvarlige for å gjennomføre forpliktelser som FNs 7-punkts handlingsplan *Gender Responsive Peacebuilding*.[2]

- Vi **støtter forskning** for å sikre en kunnskapsbasert tilnærming til gjennomføring av resolusjonene.

2 http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pdf/seven_point_action_plan.pdf

TIL INSPIRASJON FRA IRAN

Som Norges første kvinnelige ambassadør til Iran oppfattet jeg at marsjordren var klar: Fortell hvordan Iran ser ut fra et kvinneståsted. Utdanningsnivået er høyt hos iranske kvinner, men kvinnene er så godt som usynlige i den formelle maktsfæren. Kvinners rettigheter og feminisme blir nærmest oppfattet som skjellsord, og støtte utenfra kan gjøre det vanskeligere. I en sånn situasjon er det bare å brette opp ermene, bygge nettverk av kvinner fra ulike lag av samfunnet og lage arenaer. Og enda viktigere: Alltid ta opp kvinners samfunnsdeltakelse i alle samtaler med alle menn fra alle samfunnslag. Alltid spørre disse mennene som roser kvinners betydning for samfunnet, om hvorfor de da ikke kan godta at kvinner får formell makt og innflytelse. De slipper ikke unna før de har svart.

Ambassadør Aud Lise Norheim

1325 FIFTEEN YEARS

ERFARINGER FRA PALESTINA

Norge er ledende giver til PLOs forhandlingssekretariat (NAD). Med norsk oppmuntring har NAD oppnådd stor grad av likestilling internt, og har ført an overfor øvrige palestinske myndigheter i arbeidet for å drive gjennom en handlingsplan for kvinner, fred og sikkerhet. Norge har også et langvarig samarbeid med flere NGO-er som arbeider med kvinners rettigheter. Dette omfatter bl.a. Women's Center for Counselling and Legal Aid (WCLAC), som bistår palestinske ofre for seksualisert vold gjennom juridisk og psykologisk rådgivning og gir tilbud om husly i de mest alvorlige tilfellene.

STØTTE TIL SIVILSAMFUNN – EKSEMPEL FRA COLOMBIA

Den norske ambassaden i Colombia støtter den colombianske fredsprosessen på en rekke måter. Ett viktig bidrag er styrking av sivilsamfunnets rolle. Ambassaden fokuserer spesielt på kvinners deltakelse og inkludering, og på sårbare gruppers deltakelse og påvirkning. Ambassaden støtter eksempelvis flere initiativ som handler om å samle inn konkrete forslag fra sivilsamfunnsaktører til hvordan fredsbyggingsprosessen kan gjennomføres. Disse forslagene overbringes partene i fredsforhandlingene. Ambassaden har omfattende dialog blant annet med politiske bevegelser, kvinneorganisasjoner, urfolksorganisasjoner og menneskerettighets-forkjempere, for å lytte til deres forventninger til freden som skal bygges.

Ambassaden finansierer også ulike initiativ på lokalt og nasjonalt nivå som informerer sivilsamfunnet om fredsprosessen. Ambassaden løfter frem sivilsamfunnets relevans for freds-prosessen og viktigheten av deres deltakelse.

HVORDAN ARBEIDER VI KONKRET I DE ULIKE SAMMENHENGENE?

1. Fredsprosesser og fredsforhandlinger

Norge skal arbeide for at fredsprosesser og fredsforhandlinger der Norge er engasjert, involverer både kvinner og menn, og at fredsavtaler omfatter både kvinners og menns rettigheter, behov og prioriteringer.

Norske diplomater skal ikke bare sette arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet på agendaen selv, men også etterspørre kvinnelige deltakere i formelle forhandlinger, i ulike konsultasjoner, komiteer, høringer osv. som finner sted i og rundt fredsforhandlinger og -prosesser.[3]

I fredsprosesser der Norge er involvert, skal vi gjøre følgende:

- Gi fredsmeklere, tilretteleggere og partene samt kvinneorganisasjoner **opplæring i hvordan kjønnsperspektiv integreres** i fredsforhandlinger.

- Gjøre **analyser av aktører** og hvem de representerer, for å sikre at prosessen blir inkluderende og bredt forankret.

- Lage en **strategi** for hvordan kvinners deltakelse og kjønnsperspektivet ivaretas i den konkrete fredsforhandlingen.

- Arbeide for at partene i en fredsprosess **øker kvinneandelen i sine delegasjoner** ved å
  - arbeide for at kvinner har mulighet til å påvirke forhandlingene og beslutningsprosessene, for eksempel gjennom å foreslå at kvinneorganisasjoner kan delta som observatører under forhandlingene,
  - organisere parallelle konsultasjoner for representanter for sivilt samfunn og sørge for at deres synspunkter blir lagt på bordet, blir gjenstand for diskusjon og blir tatt hensyn til i beslutningsprosessene,
  - stille opp med praktisk og logistisk støtte, for eksempel transport og sikkerhet, når dette er nødvendig.

3 Se O'Reilly, O'Suillebaihn & Paffenholz, 2015, for analyse av ulike former for inkludering.

- **Støtte** opp om **kvinneorganisasjoner og aktivisters** rolle som overvåkere i fredsbyggingsprosesser, som aktører som kan holde partene ansvarlige for inngåtte forpliktelser.

- Bidra til at **forebygging og bekjempelse av seksualisert vold** er en del av fredsprosesser, og at rettighetene til overlevende etter seksualisert vold, både kvinner og menn, ivaretas. Dette kan gjøres på flere nivåer. Det er viktig å ha en helhetlig tilnærming, for eksempel ved å støtte
  - forebyggende tiltak og mekanismer for overvåking av overgrep,
  - sikkerhetssektorreformer og staters evne til å holde overgripere ansvarlige, innenfor rammen av overgangsjustis («transitional justice»),
  - kvinneorganisasjoner og andre som arbeider for å bekjempe seksualisert vold og for å støtte overlevende,
  - nulltoleranse for overgrep blant FN-personell og en tydelig målbæring av dette.

PRAKTISK VEILEDNING OG «THE BETTER PEACE TOOL»

Seksjon for fred og forsoning utarbeider en veileder for oppfølging av kvinner, fred og sikkerhet i fred- og forsoningsarbeidet.

International Civil Society Action Network (ICAN) har utviklet veilederen *The Better Peace Tool* med norsk støtte. Her finnes praktiske råd og tips for å bidra til at kvinner deltar, og deltar mer effektivt, i fredsprosesser.

---

2. Fredsbygging

Freds- og statsbyggingsprosesser der Norge er engasjert, skal øke kvinners økonomiske og politiske handlingsrom og innflytelse.
For å bidra til dette skal vi:

- Bidra til at **konfliktanalyser** som gjøres av givergrupper, FN og andre samarbeidspartnere har et kjønnsperspektiv.

- Arbeide for at **avvæpning, demobilisering og reintegreringsprogrammer** ikke har negative konsekvenser verken for jenter, kvinner, gutter eller menn, og i den grad det er relevant og mulig, søke å fremme positive effekter for begge kjønn. Det gjelder også i arbeidet med reintegrering av barnesoldater.
  - I reintegreringsprogrammer skal det tas hensyn til de ulike rollene kvinner og jenter kan spille i en konflikt. Holdninger som de kan bli møtt med når de flytter tilbake eller til et nytt sted, bør kartlegges. Konfliktforebyggende tiltak bør inkluderes i programmet.
  - Leire må ha sikre fasiliteter for kvinner og jenter. Opplæringstilbud må være tilpasset kvinner og jenter både praktisk (sikkerhet, tilbud om barnepass ol.) og sosialt.

- Støtte integreringen av kjønnsperspektivet i gjenoppbyggingen av **justissektor og i sikkerhetssektorreform (SSR)**. Dette vil blant annet innebære at
  - kvinner skal ha rettssikkerhet og tilgang til rettssystemet, og kvinners rettigheter og likestilling skal inkluderes i justissektor- og forsvarssektorreform, både i operasjonelle retningslinjer og gjennom retten til deltakelse og arbeid,
  - diskriminerende lovgivning bør identifiseres og støtte vurderes for å endre den. I dag er ulikheter mellom kvinner og menn fremdeles innskrevet i lovgivningen i 128 land.

- **Motarbeide straffrihet** for seksualisert vold. Dette kan gjøres blant annet ved støtte til forbedring av lovverk og til bedring av justissektorens kapasitet til å behandle tilfeller av seksualisert vold.

- **Støtte overgangsjustisordninger** som innebærer alternative metoder for oppreisning og rettferdighet. Disse prosessene bør initieres på et tidspunkt der de har legitimitet i befolkningen og på tvers av konfliktlinjer. De må omfatte mekanismer som sikrer at kvinners rettigheter ivaretas på en god måte når det gjelder tilgang til rettsvesen, advokatbistand osv.

- **Støtte tiltak som involverer menn og gutter** i holdningsskapende arbeid mot kjønnsbasert og seksualisert vold i konflikt. Samtidig er det viktig å huske på at menn og gutter også kan være ofre for seksualisert vold i konflikt, og at mørketallene er høye. Menn og gutter kan også ha vært ofre for tvangsrekruttering som soldater og barnesoldater.

- **Søke partnere som arbeider med å bekjempe vold i nære relasjoner i konfliktsituasjoner.**[4]
  Det er viktig å vite at det største problemet ikke nødvendigvis er seksualisert vold og overgrep begått av bevæpnede krigere, men at omfanget av seksualiserte overgrep i nære relasjoner er stort i konfliktområder.

- **Støtte tiltak knyttet til kjønnsperspektivet i arbeidet mot voldelig ekstremisme** (CVE). Det kan være tiltak som mobiliserer kvinneorganisasjoner i arbeidet mot voldelig ekstremisme lokalt, regionalt eller globalt, og tiltak som bidrar til å forsvare kvinners liv, helse og rettigheter i arbeidet mot voldelig ekstremisme.

4 Human Security Report, 2012

3. Humanitær innsats

Norges innsats i humanitære kriser skal ivareta kvinners og menns rettigheter, deres ulike behov, erfaringer og prioriteringer. I alt vårt arbeid for fred og sikkerhet skal seksualisert vold forebygges og bekjempes. For at humanitær innsats skal ha et integrert kjønns-perspektiv, skal vi gjøre følgende:

- **Arbeide ut ifra det humanitære prinsippet «Do no harm».** Det innebærer også at humanitær bistand skal innrettes på en slik måte at det ikke skapes nye konflikter eller diskriminering – heller ikke på grunnlag av kjønn.

- **Forvente rapportering fra humanitære hjelpeorganisasjoner** som mottar norsk støtte, om hvordan hensynet til kvinner, fred og sikkerhet integreres i alle ledd av planlegging, gjen-nomføring og evaluering av innsats i krise og konflikt.

- **Samle og spre beste praksis** fra humanitære organisasjoner som har kommet lengst i å integrere bekjempelse av seksualisert vold i planleggingen av humanitær innsats på strategisk og operasjonelt nivå.

- **Innhente kunnskap og erfaringer fra representanter for sivilt samfunn** på landnivå som arbeider for at bekjempelse av kjønnsbasert og seksualisert vold inkluderes i forberedelse til og gjennomføring av internasjonal humanitær innsats.

- **Være pådriver for at FN-organisasjoner** overholder relevante retningslinjer for inkludering av kjønnsperspektivet og be-kjempelse av vold mot kvinner i humanitær innsats, herunder håndboken og retningslinjene fra Inter-Agency Standing Committee (IASC) (se ressursbase).

- **Tilby ekspertise og rådgivning** om kjønnsperspektivet i FN-organisasjoners humanitære innsats gjennom UN Women eller f.eks. *Gender Capacity Standby Project* (Gencap), som administreres av Flyktninghjelpen og er tilknyttet FNs kontor for koordinering av humanitær innsats (OCHA), Genéve.

- **Bidra til at giversamarbeid og -koordinering på landnivå** tar hensyn til arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet i ulike faser av respons til krise og konflikt: fra akutt nødhjelp til hjelpeinnsats og gjenoppbygging på mellomlang og langsiktig basis. Dette skal omfatte beskyttelse av varslere av overgrep innenfor humanitære organisasjoner.

INGEN REPRESENTERER ALLE

Kvinner, som menn, er en heterogen gruppe. Kvinner har ulike agendaer og prioriteringer. Det kan ikke forventes at kvinner som engasjerer seg politisk, representerer alle kvinners erfaringer og meninger.

Når vi engasjerer oss som tilretteleggere i fredsprosesser, som dialogpartnere i fredsbygging, som givere i humanitær innsats eller i andre roller, skal vi tenke bredt om inkludering og kjønnsperspektiv.

Eksempler på relevante problemstillinger:

- Nasjonale kvinneorganisasjoner representerer ikke alltid behovene og utfordringene på grasrotnivå. Er det behov for å konsultere flere aktører?

- Urfolk og minoriteter har ofte utfordringer når det gjelder tilgang til politiske prosesser. Trenger de hjelp fra oss for å bli hørt?

- Lesbiske, bifile og transkvinner er ofte mer utsatt for seksualisert vold og overgrep. Har vi tenkt gjennom hva det innebærer?

SJEKKLISTE

Norske ambassader i land i konflikt eller postkonfliktsituasjoner skal følge opp arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet, både i politisk dialog og i utviklingssamarbeidet. Tilnærmingen må tilpasses den rollen Norge har i den enkelte sammenheng: som tilrettelegger, mekler, bistandsgiver eller annet. Særlig innsats og rapportering forventes fra ambassadene i de landene som er utpekt som satsingsland for handlingsplanen: Afghanistan, Colombia, Myanmar, Palestina og Sør-Sudan.

1. Vær kjent med landets forpliktelser og egne mål, og hold myndighetene ansvarlige for å gjennomføre dem.
   - Gjør deg kjent med ratifiserte konvensjoner, nasjonale handlingsplaner eller lovgivning relatert til kvinner og likestilling. Bruk rapporteringen på kvinnekonvensjonen og *Universal Periodic Review* (UPR) aktivt. Følg med når rapportene utarbeides og debatteres. Vær oppmerksom på anbefalinger og hvordan de følges opp.
   - Støtt opp om myndighetenes oppfølging av nasjonale forpliktelser i arbeidet for kvinner, fred og sikkerhet. Støtt eventuelt utarbeidelsen av nasjonale forpliktelser, som handlingsplaner for kvinner, fred og sikkerhet. Merk at UN Women har laget en veiledning for arbeid med nasjonale handlingsplaner.
   - Gjør deg kjent med andre aktører som overvåker oppfølgingen av agendaen for kvinner, fred og sikkerhet på nasjonalt nivå, for eksempel *Global Network of Women Peacebuilders*.
   - Gå sammen med andre lands ambassader om reaksjoner eller innsatsområder der det er nødvendig. Flere stemmer er sterkere enn én.

2. Vær kjent med de multilaterale organisasjonenes ulike mandater og forpliktelser i forbindelse med resolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet, og hold organisasjonene ansvarlig for å gjennomføre dem.

3. Kartlegg sivilt samfunn, kvinneorganisasjoner og nettverk.
   - Hvem er de? Hva står de for? Hvem representerer de? Hvilke utfordringer møter de? Hvem er potensielle allierte, og hvem representerer motkrefter mot kvinners rettigheter?
   - Hvilke strategier bruker kvinnene selv for å skape allianser med menn og bekjempe motstand?

4. Etterspør aktivt deltakelse fra kvinneorganisasjoner, nasjonale likestillingsmyndigheter eller lignende i dialoger og beslutningsprosesser.

5. Vurder støtte til kvinneorganisasjoner. Særlig relevant i denne sammenheng er støtte til
   - deltakelse i fredsprosesser og i forebygging av terrorisme og voldelig ekstremisme,
   - informasjonsinnhenting og dokumentasjon som kan danne grunnlag for et mer målrettet arbeid,
   - overlevende etter overgrep og seksualisert vold,
   - organisasjoner som arbeider med menn og mannsroller, både som ofre, allierte og overgripere.

6. Følg med på om situasjonen for kvinner generelt forverres. Vær særlig oppmerksom på situasjonen for kvinnelige menneskerettighetsforkjempere, politikere og aktivister, som kan være spesielt utsatt for trusler og overgrep. Se også veilederen for Norges innsats for menneskerettighetsforkjempere.[5]

5 https://www.regjeringen.no/contentassets/b7384abb48db487885e216bf53d30a3c/veiledningmrforkjnorskfin.pdf

7. Legg inn budskap om kvinner, fred og sikkerhet i bakgrunnsflak, talepunkter, rapportering hjem og i dialog med politikere, politisk opposisjon, embetsverk, sivilt samfunn, FN og utviklingsbankene.
   - Det kan blant annet refereres til nasjonale forpliktelser, lokale kvinneorganisasjoners prioriteringer, sikkerhetsrådsresolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet, CEDAW-komiteens generelle anbefaling nr. 30, Den internasjonale protokollen for dokumentasjon og undersøkelser av seksualisert vold og FNs handlingsplan *7-Point Action Plan on Gender-Responsive Peacebuilding*.

8. Inkluder målsettinger knyttet til handlingsplanen for kvinner, fred og sikkerhet 2015-2018 i virksomhetsplanen, og rapporter på dette i tråd med indikatorene for handlingsplanen.

9. Vurder om ambassaden kan ha nytte av en egen arbeidsplan for arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet. Satsingsland for kvinner, fred og sikkerhet bør utarbeide en slik plan.

KVINNER, FRED OG SIKKERHET I FN I NEW YORK

15-årsjubileet for FNs første resolusjon om kvinner fred, og sikkerhet (1325) har vært en stor suksess! Det har rettet søkelyset mot hva vi har oppnådd, og at mye arbeid gjenstår. Rekordmange medforslagsstillere stilte seg bak Sikkerhetsrådets åttende resolusjon om kvinner, fred og sikkerhet. FN har hatt en egen gjennomgang av hvordan 1325-resolusjonen har blitt fulgt opp. I tillegg har kjønnsperspektivet vært sentralt i viktige gjennomganger om fredsbygging og fredsoperasjoner. Det er mye større bevissthet i FN nå enn for 15 år siden. Men mye må gjøres for å følge opp de gode intensjoner i praksis. Norge vil fortsette å være en pådriver for dette.

Ambassadør Geir O. Pedersen

SIKKERHETSRÅDSRESOLUSJONENE

SIKKERHETSRÅDS-RESOLUSJON	HOVEDBUDSKAP
SR 1325 (2000)	Den første sikkerhetsrådsresolusjonen som rettet oppmerksomhet mot hvordan kvinner rammes av konflikt. Fokus på rett til deltakelse i fredsprosesser, beskyttelse og forebygging av konflikt.
SR 1820 (2008)	Anerkjenner at konfliktrelatert seksualisert vold brukes som taktikk i krig, og vektlegger behovet for respons.
SR 1888 (2009)	Plasserer ansvar hos fredsbyggingsstyrker for å beskytte kvinner og barn mot seksualisert vold, og ber FNs generalsekretær om å opprette en stilling som spesialutsending for seksualisert vold i konflikt. Zainab Bangura overtok for Margot Wallström i 2012.
SR 1889 (2009)	Understreker behovet for bedre planlegging og finansiering for å sikre kvinners deltakelse i gjenoppbygging og fredsbygging.
SR 1960 (2010)	Fokus på ansvarliggjøringsmekanismer for å hindre seksualisert vold i konflikt. Viser til staters ansvar for å respektere menneskerettigheter, og at straffrihet for overgripere under krig og konflikt er uakseptabelt. Påstander om seksualisert vold må overvåkes og rapporteres. Nulltoleranse for seksuelle overgrep begått av FN-personell.
SR 2106 (2013)	Resolusjonen ber om at arbeidet med å straffeforfølge overgripere i konflikt blir styrket. Den ber også om overvåkings-, analyse- og rapporteringsmekanismer for konfliktrelatert seksualisert vold.
SR 2122 (2013)	Setter fokus på kvinner som sentrale bidragsytere, ikke bare ofre, i fredsbyggingsprosesser. Ber om at det legges til rette for deltakelse ved at det gis støtte til kvinneorganisasjoner på grasrotnivå og til bedring av kvinners økonomiske situasjon. Understreker behovet for å ta tak i grunnleggende årsaker til konflikt. Tar også til etterretning behovet for tilgang alle til typer seksuelle og reproduktive helsetjenester for kvinner som blir gravide etter voldtekt i krig.
SR 2242 (2015)	Tar opp behovet for å inkludere kvinner i strategier mot radikalisering og arbeid mot terrorisme. Etablerer mål for dobling av kvinneandelen i fredsbevarende styrker i de neste fem årene og styrking av arbeidet med å integrere likestilling i alle faser av planlegging og gjennomføring av fredsbevarende operasjoner. Ber om at fredsmeklere må få opplæring i å inkludere kvinner i fredsprosesser. Resolusjonen ber om konkrete tiltak for å motvirke at FN-personell begår overgrep i tjenesten. Resolusjonen ber også stater om å styrke kvinners tilgang til rettsikkerhet og om økt finansiell støtte til å gjennomføre resolusjonene om kvinner, fred og sikkerhet.

RESSURSBASE

Lokale, regionale og internasjonale kvinneorganisasjoner (som arbeider med fred og sikkerhet)

Nasjonale handlingsplaner for SR 1325, der de finnes. Se for eksempel https://actionplans.inclusivesecurity.org/

Sikkerhetsrådsresolusjoner om kvinner, fred og sikkerhet http://www.un.org/en/peacekeeping/issues/women/wps.shtml (10.07.15) http://www.securitycouncilreport.org/un-documents/women-peace-and-security/ (20.10.15)

FNs globale studie om resolusjon 1325 "Preventing Conflict, Transforming Justice, Securing the Peace: A Global Study on the implementation of United Nations Security Council resolution 1325" (New York, October 2015). http://wps.unwomen.org/en/highlights/global-study-release (20.10.15)

Fact sheet the Global Study on 1325: Key messages, findings, and recommendations. http://www.womensnetwork.org/documents/20151122114756137.pdf

CEDAWs generelle anbefaling nr. 30 http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CEDAW/GComments/CEDAW.C.CG.30.pdf (10.07.15)

UN Women, 2015 Guidebook on CEDAW General Recommendation 30 and the UN Security Council Resolutions on Women, Peace and Security http://www.unwomen.org/~/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2015/guidebook-cedawgeneralrecommendation30-womenpeacesecurity-en.pdf (10.12.15)

Landenes rapportering om kvinnekonvensjonen (CEDAW), sivilt samfunns skyggerapporter og CEDAW-komiteens anbefalinger. http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CEDAW/Pages/CEDAWIndex.aspx (10.07.15)

FN-organisasjoner kan ha god tilgang til informasjon og har ulike mandater for å arbeide med kvinner, fred og sikkerhet.

- UN Women arbeider for eksempel med kvinner, fred og sikkerhet som et av sine målområder. http://www.unwomen.org/en/what-we-do/peace-and-security (10.07.15)
- UNHCR har kvinner som målgruppe i sitt arbeid med flyktninger. http://www.unhcr.org/pages/49c3646c1d9.html (10.07.15)
- UNDP integrerer likestilling i sitt arbeid med gjenoppbygging og rehabilitering. http://www.undp.org/content/dam/aplaws/publication/en/publications/womens-empowerment/gender-approaches-in-conflict-and-post-conflict-situations-/gendermanualfinalBCPR.pdf (10.07.15)

Om finansiering av arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet

OECD/DAC Gendernet, 2015. *Financing UN Security Council Resolution 1325: Aid in support of gender equality and women's rights in fragile contexts* http://www.oecd.org/dac/gender-development/Financing%20UN%20Security%20Council%20resolution%201325%20FINAL.pdf

Cordaid and the Global Network of Women Peacebuilders (GNWP), 2014. *Financing for the Implementation of National Ation Plans on UN Security Council Resolution 1325* https://www.cordaid.org/media/publications/FinancingUNSCR1325_2014_15nov.pdf

Fredsprosesser

ICAN, 2015. *Better Peace Tool*
http://www.betterpeacetool.org/ (10.12.15)

Paffenholz, T. 2015. *Results on Women and Gender*. Briefing Paper. Centre on Conflict, Development and Peacebuilding. Geneva: The Graduate Institute of International and Development Studies
http://graduateinstitute.ch/files/live/sites/iheid/files/sites/ccdp/shared/Docs/Publications/briefingpapercivil%20society.pdf
(03.07.2015)

O'Reilly, O'Suillebaihn &Paffenholz, 2015. *Reimagining Peacemaking: Women's Roles in Peace Processes*. New York: International Peace Institute, June 2015
http://www.ipinst.org/wp-content/uploads/2015/06/IPI-E-pub-Reimagining-Peacemaking-rev.pdf (20.10.15)

Paffenholz, T. 2014. *Civil Society and Peace Negotiations: Beyond the Inclusion – Exclusion Dichotomy*. Negotiation Journal, Volume 30, Issue 1, pages 69–91, January 2014
http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/nejo.12046/epdf
(03.07.2014)

DPA's Guidance for Mediators on Addressing Conflict-Related Sexual Violence in Ceasefire and Peace Agreements.
http://www.un.org/wcm/webdav/site/undpa/shared/undpa/pdf/DPA%20Guidance%20for%20Mediators%20on%20Addressing%20Conflict-Related%20Sexual%20Violence%20in%20Ceasefire%20and%20Peace%20Agreements.pdf

Fredsbygging

Human Security Report Project, Human Security Report 2012: Sexual Violence, Education, and War: Beyond the Mainstream Narrative. Vancouver: Human Security Press, 2012

Myrttinen et al, 2014. *Rethinking gender in peacebuilding*. International Alert
http://www.international-alert.org/sites/default/files/Gender_RethinkingGenderPeacebuilding_EN_2014.pdf (10.12.15)

NATO/EAPC Action Plan for the Implementation of the NATO/EAPC Policy on Women, Peace and Security
http://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2014_06/20140626_140626-wps-action-plan.pdf (10.07.2015)

OSCEs verktøy for integrering av kjønnsperspektivet i sikkerhetssektorreform
Valasek, K., Gender and Security Sector Reform Toolkit
http://www.osce.org/odihr/70294 (10.07.2015)

The UN's seven Point Action Plan on Gender-Responsive Peacebuilding
http://www.un.org/en/peacebuilding/pbso/pdf/seven_point_action_plan.pdf (10.07.15)

UN Disarmament, Demobilization and Reintegration Centre, Gender
http://www.unddr.org/key-topics/gender/introduction_5.aspx
http://unddr.org/uploads/documents/IDDRS%205.10%20Women,%20Gender%20and%20DDR.pdf (10.07.15)

UN Women. *Women and Peace and Security: Guidelines for National Implementation*
http://www.unwomen.org/~/media/Headquarters/Media/Publications/en/02BPlanonWomenandPeaceandSecurity.pdf
(10.07.15)

Humanitær innsats

Inter-Agency Standing Committee, 2006. *Gender Handbook in Humanitarian Action*
http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=50f91c999&query=gender (03.07.2015)

Inter-Agency Standing Committee, 2005. *Guidelines for Gender-based Violence Interventions in Humanitarian Settings*
http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=453492294&query=gender (03.07.15)

UN Women m fl. Gender-Responsive Early Warning: Overview and How-to Guide
http://www.unwomen.org/~/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2012/10/wpssourcebook-04e-genderresponsiveearlywarning-en.pdf (10.07.15)

IASC Handbook for Gender Equality in Humanitarian Action
https://www.humanitarianresponse.info/system/files/documents/files/IASC%20guidelines%20flyer%20-%20smaller%20version.pdf

Seksualisert vold i konflikt

DFID, 2014 Global Summit to End Sexual Violence in Conflict: International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/319054/PSVI_protocol_web.pdf (03.07.2015)

Sexual Violence Research Initiative, 2011. *Care and Support of Male-Survivors of Conflict-Related Sexual Violence*. Briefing Paper
http://www.svri.org/CareSupportofMaleSurviv.pdf (23.07.15)

UN Office of the Special Representative of the Secretary General for Sexual Violence in Conflict
http://www.un.org/sexualviolenceinconflict/ (10.07.15)

UN Team of Experts on Rule of Law/Sexual Violence in Conflict
http://www.un.org/sexualviolenceinconflict/about-us/team-of-experts/ (10.07.15)

INDIKATORSETT

HOVEDMÅL	INDIKATOR	KOMMENTARER/KILDE
1. Fredsprosesser og fredsforhandlinger der Norge er engasjert involverer både kvinner og menn, og fredsavtaler omfatter både kvinners og menns rettigheter, behov og prioriteringer.	Andel fredsprosesser og forhandlinger der Norge er involvert, der Norge støtter tiltak for å inkludere kvinner. Andel fredsprosesser og forhandlinger der Norge er involvert, som fører til fredsavtaler som inkluderer hensynet til kvinner og likestilling. Andel kvinner i norske delegasjoner.	Dette omfatter både prosesser og forhandlinger der Norge har en formell rolle (f.eks. Colombia) og der vi støtter opp om freds-prosesser på andre måter (f.eks. Myanmar). De to første indikatorene er ja-/nei- spørsmål som inkluderes i VP-bestillingen til aktuelle ambassader: • Støtter vi kvinners deltakelse i fredsprosessen/-forhandlingene i dette landet? • Ivaretas hensynet til kvinner og likestilling i fredsavtalen? Den første indikatoren sier noe om prosess, den andre om faktisk resultat. Det er ikke sikkert at man har så mye å rapportere om når det gjelder faktiske fredsavtaler, men det er viktig å kunne dokumentere resultater i de prosessene der dette er eller blir relevant i løpet av handlingsplanens gyldighetsperiode. Rapporten utfylles med kvalitativ informasjon om typen deltakelse (formelle og uformelle fora, sivilt samfunns påvirkningsarbeid osv.), hvem som deltar, hva de bidrar med og om innspillene blir brukt i prosessen. Se også veilederen for gjennomføring av handlingsplanen. Kilde: Ambassadenes VP-rapportering: Antall ambassader som rapporterer om støtte til deltakelse, utfylt med eksempler.

HOVEDMÅL	INDIKATOR	KOMMENTARER/KILDE
2. Internasjonale operasjoner skal ta hensyn til kvinners og menns sikkerhet, rettigheter og behov i alle deler av operasjonen.	Andel operasjoner der konkrete målsettingerfor arbeidet med kvinner, fred og sikkerhet er inkludert i operasjonsordren. Andel operasjoner der kjønnsperspektivet er inkludert i analysegrunnlaget for innsats i konflikt. Andel kvinner i norske bidrag til internasjonale operasjoner. Andel norske i internasjonale operative lederstillinger som er kvinner.	Kilde: UD, FD, JD
3. Fredsbygging, der Norge er engasjert, øker kvinners økonomiske og politiske handlingsrom og innflytelse.	Andel av norsk bistand til land i fredsbyggingsfaser der kjønnsdimensjonen ved arbeidet løftes fram som hoved- eller delmål. Andel ambassader i land i fredsbyggingsfaser, som rapporterer at prosjekter de støtter har gitt kvinner økt 1) politisk innflytelse 2) økonomisk innflytelse. Årlige forsknings- og utviklingsmidler som går til å støtte gjennomføringen av handlingsplanen.	Vi bruker andelen bistand markert med gender-markøren i PTA til de landene det gjelder. Kilde: Statistikk for de relevante landene fra PTA, samt ambassadenes VP-rapportering. Opptelling basert på VP-rapportering fra de relevante ambassadene. Utfylles med kvalitativ informasjon, også fra VP-rapporteringen. Kilde: VP-rapportering Kilde: Statistikk fra relevante kapittelposter i departementene.

HOVEDMÅL	INDIKATOR	KOMMENTARER/KILDE
4. Norges innsats i humanitære kriser ivaretar kvinners og menns rettigheter, ulike behov og prioriteringer.	Andelen humanitær bistand som går til prosjekter med en uttalt kjønnsdimensjon. Andelen humanitære hjelpeorganisasjoner som mottar norsk støtte, og som rapporterer om hvordan hensynet til kvinner, fred og sikkerhet er integrert i alle ledd av planlegging, gjennomføring og evaluering av innsats i krise og konflikt.	Vi bruker andelen bistand markert med gender-markøren i PTA for de kapittelpostene det gjelder, og fyller ut med informasjon fra rapportering der kjønnsdimensjonen står sentralt uten at det fremkommer i PTA. Utfylles med kvalitativ informasjon om eksempler på slik støtte, f.eks. forebygging, respons, sikkerhetssektorreform/straffrihet, tiltak rettet mot menn, og hvilke resultater det har gitt, basert på partneres rapportering. Kilde: Statistikk for de relevante kapittelpostene i PTA. Ambassadenes VP- rapportering, andre seksjoner med forvaltningsansvar: Seksjon for humanitære spørsmål, Seksjon for fred og forsoning, SIVSA/HUF, JD. Utfylles med korte beskrivelser av hvordan organisasjonene gjør dette. Kilde: Rapporter som Seksjon for humanitære spørsmål og de relevante ambassadene mottar fra humanitære hjelpeorganisasjoner.
5. Norges innsats for fred og sikkerhet bidrar til å forebygge og bekjempe seksualisert vold.	Antall ambassader i land i krise og konflikt som rapporterer om støtte til tiltak for bedret beskyttelse av kvinner.	Utfyllende informasjon tillegges. Eksempel: Er antallet kvinner utsatt for seksualisert og kjønnsbasert vold blitt redusert? Er det oppnådd bedring med tanke på kvinners lovfestede rettigheter? Får flere kvinner tilgang til oppfølging innenfor helse- og rettsvesen? Kan prosjekter dokumentere endringer i menns holdninger til vold mot kvinner? Kilde: Ambassadenes VP-rapportering.

Utgitt av:
Utenriksdepartementet
Offentlige institusjoner kan bestille flere eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 222 40 000
Publikasjonskode: E-954 B
Design og layout: Konsis Grafisk AS
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
12/2015 – opplag 500